

Institute for Research
Planning in Higher Education

Higher Education Letter

Print ISSN: 2008-4617

Online ISSN: 2783-2139

National Organization for
Educational Testing

In Search of University-Society Relationship in the 21st Century: A Systematic Review of the Literature

Maryam pourjamshidi¹, Alihossein Noorafrooz², Ali Karami Azizabadi³,
Hossein Goli Roushan⁴

1. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran; (Corresponding Author), Email: m.pourjamshidi@basu.ac.ir

2. Research Expert, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran; Email: afro80@yahoo.com

3. M.A in Public Administration, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran; Email: alikarami918@gmail.com

4. M.A in Public Administration, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran; Email: h.goli1395@gmail.com

Article Info

ABSTRACT

Article Type:
Research Article

Received:
2025.06.28

**Received in
revised form:**
2025.10.28

Accepted:
2025.12.01

Published online:
2025.12.24

Objective: In recent decades, many universities around the world have recognized the importance of university-society collaboration and have implemented numerous plans and initiatives to address social issues. The aim of the present study is to identify the dominant themes and values in the relationship between the university and society in the 21st century.

Methods: This research employed two methods: systematic review and content analysis. In the first step, all relevant researches in reputable international databases between 2000 and 2022 were retrieved and screened. Then, based on the selected sources, related factors and themes were extracted and coded in three stages. In the next step, the websites of the world's top universities were analyzed to examine the level of attention paid to the extracted themes.

Results: Through data analysis, four main themes were identified: good governance (community capacity building, civic responsibility, green campus); science and knowledge development (enrichment of educational content, beneficial research, scientific responsibility, academic entrepreneurship); creative visualization (accessibility, public good and benefit, visualization); and desirable network governance (policy recommendations, scientific authority, promotion of science and technology). A review of the websites of top universities showed that all of these themes are reflected in their policies, programs, and activities in some way.

Conclusion: The findings of this study provide up-to-date, empirically-based insight into the various dimensions of university-society relationships. The identified themes can help researchers and academic administrators understand this connection more deeply, from the problem-solving stage to implementation, and pave the way for the production of rich data to respond to the growing needs of society.

Keywords: Responsible University, Systematic Review, University-Society Relationship, University Social Responsibility.

Cite this article: Pourjamshidi, Maryam; Noorafrooz, Alihossein; Karami Azizabadi, Ali; Goli Roushan, Hossein (2025) In Search of University-Society Relationship in the 21st Century: A Systematic Review of the Literature. *Higher Education Letter*, 18(72), 61-85. DOI: 10.22034/hel.2025.2025076.1953

© The Author(s).

Publisher: Institute for Research & Planning in Higher Education & National Organization of Educational Testing (NOET)

مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

نامه آموزش عالی

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

شاپا چاپی: ۴۶۱۷-۲۰۰۸
شاپا الکترونیکی: ۲۱۳۹-۲۷۸۳

در جستجوی ارتباط بین دانشگاه و جامعه در قرن بیست و یکم: مروری نظام‌مند بر ادبیات

مریم پورجمشیدی^۱، علی حسین نورافروز^۲، علی کریمی عزیزآبادی^۳، حسین گلی روشن^۴

۱. دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران؛ (نویسنده مسئول)، رایانامه: m.pourjamshidi@basu.ac.ir

۲. کارشناس مسئول پژوهش، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: afroz80@yahoo.com

۳. کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: alikarami918@gmail.com

۴. کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: h.goli1395@gmail.com

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

هدف: در دهه‌های اخیر، بسیاری از دانشگاه‌های جهان به اهمیت همکاری دانشگاه و جامعه توجه نشان داده و طرح‌ها و ابتکارات متعددی را برای مواجهه با مسائل اجتماعی اجرا کرده‌اند. هدف پژوهش حاضر، شناسایی مضامین و ارزش‌های غالب در ارتباط دانشگاه و جامعه در قرن بیست و یکم است. **روش پژوهش:** در این پژوهش از دو روش مرور سیستماتیک و تحلیل مضمون استفاده شد. در گام نخست، تمامی پژوهش‌های مرتبط در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر بین‌المللی در بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۲ بازیابی و غربال‌گری شدند؛ سپس، بر اساس منابع منتخب، عوامل و مضامین مرتبط، استخراج و در سه مرحله کدگذاری شدند. در گام بعد، برای بررسی میزان توجه دانشگاه‌های برتر جهان به مضامین استخراج‌شده، وبسایت این دانشگاه‌ها مورد تحلیل قرار گرفت. **یافته‌ها:** با تحلیل داده‌ها، چهار مضمون اصلی شناسایی شد: حکمرانی خوب (ظرفیت‌سازی جامعه، مسئولیت‌پذیری مدنی، پردیس سبز)؛ توسعه علم و دانش (غنی‌سازی محتوای آموزشی، پژوهش نافع، مسئولیت‌پذیری علمی، کارآفرینی آکادمیک)؛ تصویرسازی خلاقانه (دسترس‌پذیری، خیر و منفعت عمومی، بصری‌سازی)؛ حکمرانی مطلوب شبکه‌ای (توصیه‌های سیاستی، مرجعیت علمی، ترویج علم و فناوری). بررسی وبسایت دانشگاه‌های برتر نشان داد که تمامی این مضامین به‌گونه‌ای در سیاست‌ها، برنامه‌ها و فعالیت‌های آنها بازتاب یافته‌اند. **نتیجه‌گیری:** یافته‌های این پژوهش، بینشی روزآمد و مبتنی بر شواهد تجربی درباره ابعاد مختلف ارتباط دانشگاه و جامعه ارائه می‌دهد. مضامین شناسایی‌شده می‌توانند پژوهشگران و مدیران دانشگاهی را در فهم عمیق‌تر این ارتباط، از مرحله مسئله‌یابی تا اجرا، یاری دهند و زمینه‌ساز تولید داده‌های غنی برای پاسخ‌گویی به نیازهای روبه‌رشد جامعه باشند. **کلیدواژه‌ها:** ارتباط دانشگاه و جامعه، دانشگاه، دانشگاه مسئولانه، مسئولیت اجتماعی

دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۰۷

اصلاح: ۱۴۰۴/۰۸/۰۶

پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۰

انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۰۳

استناد: پورجمشیدی، مریم؛ نورافروز، علی حسین؛ کریمی عزیزآبادی، علی؛ گلی روشن، حسین (۱۴۰۴). در جستجوی ارتباط بین دانشگاه و جامعه در قرن بیست و یکم: مروری نظام‌مند بر ادبیات. نامه آموزش عالی، ۱۸(۷۲)، ۶۱-۸۵. DOI: 10.22034/hel.2025.2025076.1953

ناشر: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی و سازمان سنجش آموزش کشور
حق مؤلف © نویسنده‌گان.

مقدمه

قرن بیست و یکم با تغییر و تحولات همه‌جانبه خود دانشگاه‌ها را بر آن داشته است تا در اهداف، چشم‌انداز، مأموریت و عملکرد خود تجدید نظر کنند. در این میان، مدل «دانشگاه متعهد و مسئولیت‌پذیر» مورد توجه اندیشمندان قرار گرفته است. در این رویکرد، علاوه بر نقش‌های آموزشی و پژوهشی، مأموریت‌سومی با عنوان «تعامل با جامعه» نیز برای دانشگاه‌ها تعریف شد. دانشگاه‌ها در این نقش اجتماعی گسترده می‌کوشند تا با جامعه افزایش دهند و در مسیر تعالی انسان و جامعه گام بردارند تا بتوانند با مسائل و مشکلات واقعی جامعه درگیر شوند. این نوع عملکرد که فراتر از آموزش آکادمیک است و جریان دانش را در عرصه اجتماع هدایت می‌کند، در رشد و تعالی انسان در ابعاد فردی، اجتماعی، مدنی و حرفه‌ای نقش مؤثری دارد. در این چارچوب، دانشگاه‌ها تلاش می‌کنند اثربخشی و سودمندی خود را نشان دهند و با مسائل اجتماعی، اخلاقی، اقتصادی، سیاسی و زیست‌محیطی و دیگر چالش‌های جامعه مواجه شوند. به اعتقاد پولاک و همکاران^۱ (۲۰۰۹)، در عصر حاضر شهروندی و دموکراسی به‌طور فزاینده‌ای در معرض تهدید هستند؛ از این‌رو، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی نقش مهمی در ایجاد سرمایه اجتماعی و آماده‌سازی فارغ‌التحصیلان برای مشارکت فعال در جوامع محل زندگی خود ایفا می‌کنند. این امر موجب شد دانشگاه‌ها با تأثیرپذیری از مفهوم مسئولیت اجتماعی، نسبت به نقش خود حساس‌تر شوند و در مواجهه با طیفی از مسائل اجتماعی به ابتکاراتی دست بزنند. برای مثال، دانشگاه‌ها با درک پیامدهای اکولوژیکی فعالیت‌های خود، راهبردهایی را برای همسوسازی این پیامدها با اهداف مسئولیت اجتماعی و پایداری اتخاذ کرده‌اند؛ از جمله کاهش انتشار مواد مضر از آن، کاهش مصرف فرآورده‌های نفتی، تمرکز بر استفاده از سیستم‌هایی مبتنی بر منابع طبیعی قابل بازیافت و افزایش آگاهی عمومی درباره مسائل زیست‌محیطی در میان اعضای جامعه دانشگاهی. چنین نگرش‌های توسعه‌یافته‌ای در حوزه عملیات، فرایندها و خدمات دانشگاهی بیانگر تمایل دانشگاه‌ها به ایجاد یک تحول درونی است؛ تحولی که به آنها امکان می‌دهد دانش و تخصص خود را به عرصه عمل و مصرف اجتماعی وارد کنند و در جهت توانمندسازی اقشار مختلف جامعه و پاسخگویی به نیازهای واقعی آنها از این ظرفیت بهره‌گیرند.

ارتباط میان دانشگاه و جامعه معطوف به ایجاد رابطه‌ای مشترک میان دانشگاه و اجتماع یا نهادهای اجتماعی است؛ رابطه‌ای که هدف آن خلق دانش جدید یا ایجاد پلی برای پوشش دادن شکاف میان تولید دانش و کاربرد آن در عرصه عمل است. این ارتباط، فرایندی جدایی‌ناپذیر از ماهیت دانشگاه است که به دیگر فعالیت‌های آن نیز جهت می‌دهد. در حال حاضر، نقش دانشگاه‌ها فراتر از ارائه خدمات آکادمیک صرف است و شامل تربیت نسل‌های مسئولیت‌پذیر اجتماعی است که از شیوه‌های پایدار و زیست‌محیطی و همچنین منافع جامعه استقبال می‌کنند. در نتیجه این پارادایم یعنی مسئولیت اجتماعی دانشگاه، ضروری است که دانشگاه‌ها و مؤسسات

1. Pollock et al.

آموزش عالی به طیف گسترده‌ای از ذی‌نفعان مختلف داخلی و خارجی توجه کنند (گیفری و راتو^۱، ۲۰۱۴). این مفهوم همچنین با برخی مفاهیم مشابه نیز همپوشانی دارد؛ از جمله مشارکت و کیفیت اجتماعی، ارتباط اجتماعی، فعالیت‌های جریان سوم، مأموریت سوم، تحقیق و نوآوری مسئولانه، میان‌رشته‌ای، علم شهروندی، ارزش نوظهور ایجاد دانش برای مواجهه با چالش‌های اجتماعی، مشارکت مدنی، مشارکت عمومی و تصدی‌گری دانشگاه (کوئیلو و منزس^۲، ۲۰۲۱). مفهوم ارتباط دانشگاه و جامعه نیز در امتداد همین رویکردها بر اهمیت پیوند مؤثر دانشگاه و جامعه تأکید دارد. با توجه به این طیف متنوع از مفاهیم که همگی بر ضرورت تعامل دانشگاه و جامعه دلالت دارند، پژوهش حاضر بر آن است که با ارائه یک چارچوب مفهومی برای ارتباط میان دانشگاه و جامعه، مضامین مطرح در ادبیات علمی را شناسایی و تبیین نماید.

در اینجا این پرسش مطرح می‌شود که مضامین مورد بحث در ارتباط میان دانشگاه و جامعه کدام‌اند؟ مرور پیشینه‌ها نشان می‌دهد که با وجود سابقه مطالعاتی دیرینه و تدوین برخی شاخص‌ها و معیارهای کلی، این بحث هنوز در ابتدای راه است و نیازمند تلاش‌های بیشتری است تا با توجه به تحول فرایندهای پژوهش و تغییر نسلی دانشگاه‌ها، رویکردهای نوینی برای تبیین ارتباط دانشگاه و جامعه فراهم آید. اگرچه امروزه برخی اصطلاحات عام و کلی همچون «ارتباط دانشگاه و جامعه» یا «مسئولیت‌های اجتماعی دانشگاه» بیش از پیش مطرح شده‌اند، با این حال، وضوح مفهومی و مصداق‌گونه این مفاهیم همچنان روشن نیست و این شکاف پژوهشی نیازمند توجه بیشتری است. این مرور نظام‌مند شامل بینش‌های مبتنی بر شواهد تجربی برای درباره ارتباط دانشگاه و جامعه در عصر حاضر است. این تجمیع و ترکیب نظام‌مند شواهد به مثابه یک پایگاه دانش تجمعی یاریگر پژوهشگران و متخصصان است تا درک بهتری از زمینه و ابعاد این ارتباط پیدا کنند. هدف از این مرور، علاوه بر ارتقای دانش موجود در حوزه ارتباط دانشگاه و جامعه، شناسایی رویکردها و شیوه‌های دانشگاه‌ها برای ایجاد ارتباط متقابل با جامعه است. به نظر می‌رسد که با استفاده به موقع و کارآمد از این شیوه‌ها می‌توان کارایی و اثربخشی فعالیت‌های دانشگاه‌ها را متناسب با الزامات قرن بیست و یکم افزایش داد. یافته‌های این پژوهش قابلیت استفاده و کاربرد برای پژوهشگران دانشگاهی، کارکنان دانشگاه‌ها و مدیران آنها را دارد. همچنین با معرفی حوزه‌های بالقوه برای تحقیقات آینده، زمینه‌ساز طراحی مطالعات گسترده‌تر و عمیق‌تر در قلمرو ارتباط دانشگاه و جامعه خواهد بود. در ادامه مقاله با مروری مختصر بر ادبیات و پیشینه این حوزه، به ویژه به مسئولیت اجتماعی دانشگاه و اهمیت آن اشاره می‌شود.

مبانی نظری و پیشینه

مسئولیت اجتماعی^۳ در آموزش عالی تفسیر دیگری از مفهوم شناخته‌شده «مسئولیت اجتماعی شرکتی» است. این مفهوم که به مسئولیت ویژه دانشگاه‌ها در قبال جامعه اشاره دارد، طی سال‌های اخیر به طور قابل توجهی تکامل

1. Giuffrè & Ratto
2. Coelho & Menezes
3. Social Responsibility

یافته و اهمیت آن روزبه‌روز افزایش یافته است (سنچز-هرناندز و میناردز، ۲۰۱۶). اصطلاح مسئولیت اجتماعی نخست در حوزه اقتصاد مطرح شد و بخشی از گفتمان جهانی درباره رقابت‌پذیری و پایداری در شرایط جهانی شدن است که شرکت‌ها با بهره‌گیری از آن می‌توانند میان اقتصاد و اکوسیستم تعادل برقرار کنند (واسیلسکو و همکاران^۱، ۲۰۱۰). در زمینه مسئولیت اجتماعی سازمان‌ها، کارول در سال ۱۹۹۱ مدلی هر می ارائه کرد که شامل چهار بعد اقتصادی، قانونی، اخلاقی و انسان دوستانه بود. بعد اقتصادی این هرم (سودآوری) ناظر به مسئولیت‌پذیری در ایجاد مشاغل پایدار و ارائه خدمات و محصولات کاربردی و مفید است؛ بعد قانونی ناظر به مسئولیت‌پذیری سازمان و شرکت در برابر قوانین و مقررات است؛ بعد اخلاقی بر ضرورت عملکرد منصفانه و اخلاق‌مدارانه سازمان در تعامل با ذی‌نفعان و رعایت هنجارهای اجتماعی اشاره دارد؛ بعد انسان‌دوستانه که بالاترین سطح مسئولیت‌پذیری اجتماعی در هرم کارول است به نقش سازمان به‌عنوان شهروند فعال و خوب اشاره دارد که برای بهبود جامعه تلاش می‌کند (گوا^۲، ۲۰۰۸).

بر همین اساس، دانشگاه‌ها در کنار مأموریت‌های قبلی خود، موظف هستند مأموریت دیگری با عنوان «مشارکت اجتماعی» را نیز پیگیری کنند. تا دهه‌های پایانی قرن بیستم، مشارکت اجتماعی در مرتبه‌ای پس از دو مأموریت آموزش و پژوهش قرار داشت. اگرچه هدف کلی این مأموریت سوم، کمک به دگرگونی‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه است، اما ویژگی‌های متمایز آن کمتر نظریه‌پردازی شده و تعریف عملیاتی آن نیز همچنان محدود است (بکله و همکاران^۳، ۲۰۲۴). تأکید بر این رویکرد دانشگاه را می‌توان مبتنی بر نوعی برون‌گرایی به علم و دانشگاه نیز در نظر گرفت که بر نهادی شدن روابط اجتماعی دانشگاه و کارکردهای اجتماعی آن در جوامع مختلف تمرکز دارد و ارتباط میان عوامل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی با کارکرد نظام علم را برجسته می‌کند (قائم‌پور، ۱۳۹۲). در این چارچوب، دانشگاه‌ها همسو با جنبش کسب‌وکارهای متعهد به جامعه، به توسعه استراتژی‌ها و بهره‌گیری از تکنیک‌ها و سیاست‌های جامعه‌محور روی آورده‌اند. در شبکه مسئولیت اجتماعی دانشگاه در هنگ‌کنگ (۲۰۱۵) با حضور بیش از ۱۵۰ مهمان داخلی و خارجی از دانشگاه‌های شرکت‌کننده خواسته شد «اعلامیه مسئولیت اجتماعی دانشگاه» را امضا کنند؛ اعلامیه‌ای با هدف تشویق دانشگاه‌ها به گنجاندن اصول مسئولیت اجتماعی در مأموریت، چشم‌انداز و استراتژی‌های خود و نیز ترویج همکاری‌های فعالانه. این شبکه، به‌عنوان یک پلتفرم جهانی برای تقویت ارتباط و مشارکت میان اعضا، ایده‌ها و منابع لازم برای توسعه پروژه‌های مشترک با دامنه و مقیاس متنوع را به اشتراک می‌گذارد و آموزش عالی را به‌عنوان کنش‌یار برای تغییرات اجتماعی از طریق آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی ارتقا می‌دهد (کواتلی^۴، ۲۰۱۹). در مفهوم‌سازی مسئولیت اجتماعی دانشگاه، دانشگاه‌ها همچون سازمان‌هایی در جامعه بشری و مانند سازمان‌هایی

1. Sánchez-Hernández & Mainardes
2. Vasilescu et al.
3. Gova
4. Bekele et al.
5. Kouatli

تجاری تعریف می‌شوند که باید فراتر از وظایف آموزشی، پژوهشی و خدماتی عمل کنند. آنها به صورت داوطلبانه و فراتر از الزامات قانونی در جهت ارتقای منافع عمومی و پایداری محیطی گام برمی‌دارند و برای کاهش اثرات منفی زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی و بهداشتی تلاش می‌کنند (آلباردا تیانا و همکاران، ۲۰۱۸). استفاده دانشگاه‌ها از منابع در حوزه‌های آموزش، پژوهش، اطلاع‌رسانی و مشارکت اجتماعی نیز در سمت و سوی ترویج سبک زندگی پایدار است (ولازکز و همکاران، ۲۰۰۶).

از منظر شهروندی، مسئولیت اجتماعی دانشگاه به ضرورت تقویت تعهد مدنی و شهروندی فعال اشاره دارد. این رویکرد شامل مسئولیت‌های نوع‌دوستانه و داوطلبانه، پایبندی به اصول اخلاقی، و تقویت حس شهروندی مدنی از طریق تشویق دانشجویان و کارکنان دانشگاه به ارائه خدمات اجتماعی در جامعه محلی یا ترویج تعهد زیست‌محیطی برای تحقق توسعه پایدار در سطوح محلی و جهانی است (واسیلسکو و همکاران، ۲۰۱۰). در تعریف مسئولیت اجتماعی دانشگاه از منظر تأثیر مدیریت دانشگاه، این باور وجود دارد که کیفیت اخلاقی عملکرد اجتماعات دانشگاهی - شامل دانشجویان، اعضای هیئت علمی و کارکنان اداری - از طریق مدیریت آموزشی، شناختی، نیروی کار و پیامدهای زیست‌محیطی دانشگاه، در تعامل مستمر با جامعه شکل می‌گیرد و هدف آن ترویج توسعه انسانی پایدار است (میوتو و همکاران، ۲۰۲۱). مسئولیت اجتماعی دانشگاه رویکردی نهادی است که تأثیرات درونی و بیرونی ذی‌نفعان از جمله دانشجویان، اعضای علمی، کارکنان، فارغ‌التحصیلان، اجتماعات محلی و پیرامونی، سازمان‌ها، نهادهای اجتماعی، دولت‌ها و انجمن‌های حرفه‌ای را رصد و ارزیابی می‌کند (آلباردا تیانا و همکاران، ۲۰۱۸). امروزه دانشگاه‌ها می‌کوشند تا با شناسایی و اجرای طرح‌ها و ابتکارات مرتبط با مسئولیت اجتماعی از طریق فعالیت‌های داوطلبانه، انتقال دانش و اجرای پروژه‌های اجتماعی به توسعه جوامع کمک کنند. ظرفیت بالقوه ارتباط دانشگاه و جامعه می‌تواند به تقویت تفکر انتقادی از طریق آموزش باکیفیت، احساس مشارکت عمومی، ارتقای سلامت و رفاه، پرورش شهروندانی آگاه‌تر و اجتماعی‌تر، گسترش آگاهی عمومی، بهبود قابلیت‌های شغلی، ارتقای کیفیت زندگی و تحقق سایر منافع اجتماعی و اقتصادی منجر شود (گوگان و همکاران، ۲۰۱۱).

در دهه‌های گذشته، رشد جهانی فعالیت‌های پژوهشی و افزایش تقاضا برای بازگشت سرمایه‌گذاری‌های تحقیقاتی به طور چشمگیری مورد توجه قرار گرفته است. دولت‌ها و نهادهای تأمین مالی انتظار دارند پژوهش‌ها نه تنها ارزش علمی داشته باشند، بلکه منافع ملموسی برای جامعه ایجاد کنند و در مسیر توسعه آن به کار گرفته شوند. از این رو، ارزیابی فعالیت‌های دانشگاهی برای سنجش میزان تأثیر آنها بر جامعه به موضوعی اساسی تبدیل شده و نیازمند رویکردهای نوین در سنجش و تحلیل اثرگذاری است. امروزه معیارهای ارزیابی عملکرد نظام‌های پژوهشی

1. Albareda-tiana et al.
2. Velazquez et al.
3. Miotto et al.
4. Gaughan et al.

از مکانیسم‌های سنتی مانند هم‌ترازخوانی یا داوری متخصصان، و نیز شاخص‌های کتاب‌سنجی و علم‌سنجی - که بر اندازه‌گیری کمی انتشارات و تحلیل استنادها تمرکز داشتند - فراتر رفته و به سمت سنجش اثرات واقعی دانشگاه‌ها بر جامعه و زندگی شهروندان حرکت کرده‌اند. دانشگاه‌ها در قرن بیست و یکم با سه مأموریت بنیادین خلق دانش، انتشار دانش و به‌کارگیری دانش فعالیت می‌کنند و میزان اثربخشی آنها در گرو تحقق این اهداف جهان‌شمول است (آگوینیس و همکاران^۱، ۲۰۲۱). سیاست‌گذاران در کشورهای مختلف نیز دانشگاه‌ها را به تولید، انتقال و بهره‌برداری از دانش در خارج از محیط آکادمیک تشویق می‌کنند (هولبروک^۲، ۲۰۱۹). بکله و افیورن (۲۰۲۱) با تحلیل برنامه‌های استراتژیک ۳۰ دانشگاه در ۱۴ کشور نشان دادند که دانشگاه‌ها در سال‌های اخیر در حال بازتعریف نقش و جایگاه خود هستند تا ارتباط و اهمیت بیشتری برای جامعه خود داشته باشند.

روش پژوهش

در این پژوهش از دوروش «مرور نظام‌مند ادبیات» و «تحلیل مضمون» استفاده شد. فرایند اجرای پژوهش در مرحله اول یعنی مرور نظام‌مند ادبیات به ترتیب زیر است.

راهبرد جستجو: پس از تعیین اهداف و تدوین پروتکل پژوهش، یک راهبرد جستجوی جامع برای شناسایی تمامی مطالعات مرتبط طراحی شد. کلیدواژه‌های استفاده شده برای جستجو شامل طیف گسترده‌ای از واژگان و اصطلاحات بود که در جدول (۱) ارائه شده‌اند. پس از طراحی راهبرد جستجو و اجرای آزمایشی آن در پایگاه‌های اطلاعاتی برخی ابهامات مشاهده شد؛ به‌گونه‌ای که بخش قابل توجهی از نتایج بازیابی شده نامرتبط به نظر می‌رسیدند. برای رفع این مشکل و افزایش دقت و کارآمدی جستجو از عملگرهای منطقی و نمادهای گسترش‌پذیر^۳ استفاده شد. به‌کارگیری این ابزارها موجب شد و ویژگی‌های کلیدی یک جستجوی دقیق شامل جامعیت، مانعیت، شفافیت و تکرارپذیری محقق شود.

جدول (۱) کلیدواژه‌های جستجوی مطالعات

مفهوم کلیدی	کلمات کلیدی برای جستجو
ارتباط	Participation, relationship, partnership, linkage, collaboration, cooperation, alliance, interaction, engagement, connection,
دانشگاه	University, academic, academia, higher education, colleague,
جامعه	Society, community, citizen,
مسئولیت اجتماعی دانشگاه	University social responsibility

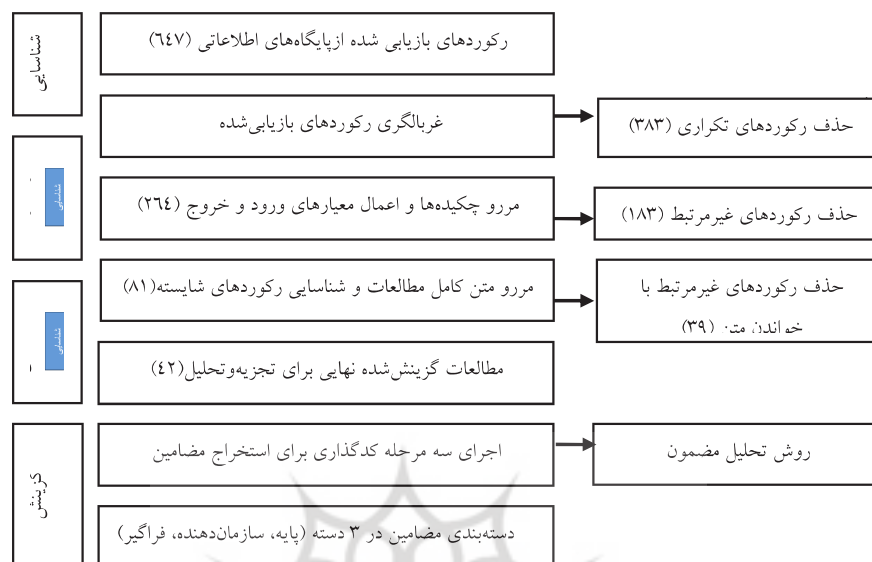
1. Aguinis et al.
2. Holbrook
3. Truncation/wildcard symbols

پایگاه‌های اطلاعاتی: برای شناسایی مطالعات و ادبیات مرتبط، علاوه بر طراحی راهبرد جستجو لازم بود پایگاه‌های اطلاعاتی مناسب نیز تعیین شوند. در این پژوهش، جستجو در دو پایگاه اصلی و معتبر علمی یعنی اسکوپوس^۱ و وب آوساینس کلاریویت^۲ انجام شد. همچنین برای افزایش جامعیت جستجو، پایگاه‌های ساینس دایرکت^۳، سیج^۴، وایلی^۵، گوگل اسکالر^۶، و امرالد^۷ نیز مورد استفاده قرار گرفتند تا اطمینان حاصل شود که تمامی مطالعات بالقوه مرتبط شناسایی شده‌اند. محدوده زمانی جستجوی مطالعات از سال ۲۰۰۰ تا پایان سال ۲۰۲۲ تعیین شد.

ملاک‌های ورود و خروج: ملاک‌های ورود شامل مطالعات پژوهشی و مروری مرتبط با موضوع ارتباط دانشگاه و جامعه، مطالعات منتشرشده به زبان انگلیسی و مقاله‌های چاپ‌شده در مجلات معتبر در تمامی حوزه‌های موضوعی بودند. ملاک‌های خروج نیز شامل مطالعات غیر پژوهشی مانند مقاله‌های کنفرانسی و فصل‌های کتاب، مطالعات منتشرشده به زبانی غیر از انگلیسی، مقاله‌های چاپ‌شده در مجلات غیر آکادمیک و همچنین مطالعاتی که دسترسی به متن کامل آنها میسر نبود.

فرایند اجرای پژوهش: در مرحله نخست، با ورود به پایگاه‌های اطلاعاتی و با استفاده از راهبرد جستجو و با نگاه به ملاک‌های ورود و خروج، تمام مطالعات مرتبط با زبانی شدند. در این مرحله تعداد ۶۴۷ مطالعه شناسایی شد. با توجه به اینکه رکوردهای با زبانی شده دارای همپوشانی بودند، پس از ذخیره‌سازی نتایج جستجو با فرمت مناسب، همه آنها در نرم‌افزار مدیریت منابع جبرف^۸ وارد شدند تا موارد تکراری حذف شوند. در این مرحله ۳۸۳ مطالعه تکراری شناسایی و حذف شد و به این ترتیب ۲۶۴ مطالعه وارد مرحله غربالگری شدند. برای غربالگری اولیه، خروجی اکسل شامل اطلاعات کتابشناختی و چکیده مطالعات تهیه شد تا با مرور آنها، مطالعات بالقوه مرتبط برای ورود به فرایند مرور نظام‌مند مشخص شوند. در این مرحله ۱۸۳ مطالعه کنار گذاشته شد و ۸۱ مطالعه برای بررسی متن کامل باقی ماند. پس از مطالعه کامل متون، ۳۹ مطالعه دیگر نیز حذف شد و در نهایت ۴۲ واجد شرایط ورود به تحلیل نهایی تشخیص داده شد. فرایند گزینش نظام‌مند مطالعات در شکل (۱) ترسیم شده است.

1. Scopus
2. Web of Science Clarivate
3. ScienceDirect
4. Sage
5. Wiley
6. Google Scholar
7. Emerald
8. Jabref

شکل (۱) فرایند انتخاب نظام‌مند مطالعات

ارزیابی کیفی: ارزیابی کیفی به سنجش اعتبار درونی مطالعات و کاهش خطاها و سوگیری‌های احتمالی در طراحی، اجرا و تجزیه و تحلیل پژوهش‌ها اشاره دارد. در این پژوهش، ارزیابی کیفی بر اساس توصیه‌های ترن‌فیلد و همکاران^۱ (۲۰۰۳) مبنی بر اعتماد به رتبه‌بندی ضمنی کیفیت مجلات (مقاله‌های منتشر شده در مجلات داوری شده و معتبر) است تا اطمینان حاصل شود فقط مطالعات با کیفیت وارد فرایند انتخاب می‌شوند. برای این منظور از ابزارهای معتبر رتبه‌بندی مجلات علمی^۲ استفاده شد.

در این پژوهش، علاوه بر مرور نظام‌مند ادبیات، از روش تحلیل مضمون نیز استفاده شد. برای پاسخگویی به پرسش پژوهش، منابع گزینش شده با دقت مطالعه و محتوای آنها برای شناسایی مضامین مرتبط با ارتباط دانشگاه و جامعه تحلیل شد. صاحب‌نظران مختلف، رویکردهای متفاوتی برای اجرای تحلیل مضمون ارائه کرده‌اند؛ برخی مضامین را بر اساس ماهیت آنها و برخی دیگر را بر اساس جایگاه و سلسله‌مراتب آنها طبقه‌بندی می‌کنند. فرایند تحلیل مضمون در این پژوهش با الگوگیری از چارچوب اتریداسترلینگ^۳ (۲۰۰۱) و در سه مرحله انجام شد. در این الگو، بر اساس جایگاه خود در شبکه مضامین عبارت‌اند از: مضمون فراگیر، سازمان‌دهنده و مضمون پایه. مضمون فراگیر در کانون شبکه قرار دارد؛ مضمون سازمان‌دهنده، واسطه مضامین فراگیر و پایه است و مضمون پایه بیانگر نکات مهم متن است. برای کاهش تعداد مضامین و ایجاد نظم و انسجام بیشتر، مضامین استخراج شده چندین بار مرور شدند و بر اساس شباهت‌ها و تفاوت‌هایشان دسته‌بندی شدند. در این فرایند، تمامی گزاره‌های

1. Tranfield et al.
2. Scimagojr.com
3. Attridge-Stirling

کلیدی و معنادار مرتبط با مسئولیت پذیری دانشگاه در ارتباط با جامعه استخراج شد. مضامینی که محتوای مشترک داشتند، ادغام شده و با یک اصطلاح واحد نمایش داده شدند. این گزاره‌ها بسته به ماهیت خود، گاهی در قالب یک کلیدواژه، گاهی یک اصطلاح و گاهی یک عبارت کامل بودند. جدول (۲) نمونه‌ای از این کدها را نشان می‌دهد.

جدول (۲) نمونه‌ای از استخراج کدهای پایه از گزاره‌های معنادار

منبع	گزاره موجود در منبع	مضمون (کد) پایه
(گالاردو و همکاران، ۲۰۲۰)	فعالیت‌ها و عملیات روزانه دانشگاه باید به شکلی مسئولانه مدیریت شوند.	مدیریت مسئولانه فعالیت‌ها و عملیات دانشگاه
(لطیف و همکاران، ۲۰۲۱)	تشکیل گروه‌های داوطلب با حضور اجتماعات مختلف دانشگاه و آموزش آنها برای کمک در شرایط اضطراری حیاتی است.	تشکیل کمپین داوطلبانه دانشگاه برای مواقع ضروری مانند اهدای خون

مفهوم نهفته در دل این گزاره‌ها، مضمون پایه نام دارد. پس از اجرای این مرحله، تمامی مضمون‌های پایه بررسی شدند. هدف از این بازبینی‌ها، دستیابی به درکی روشن برای اجرای دسته‌بندی‌های مرحله دوم کدگذاری بود. در این مرحله، با مطالعه چندباره مضمون‌های پایه، نوعی دسته‌بندی جدید از مضمون‌ها شکل گرفت. شیوه دسته‌بندی بدین صورت بود که مضمون‌هایی با بیشترین شباهت و وحدت معنایی در یک گروه قرار گرفتند و بدین ترتیب دسته‌هایی از مضمون‌ها با عنوان مضمون‌های سازمان‌دهنده پدید آمدند.

این مضامین از ترکیب و تلخیص مضمون‌های پایه شکل گرفتند و به‌عنوان واسطه‌ای میان مضمون‌های پایه و مضمون‌های فراگیر (کدگذاری مرحله سوم) عمل می‌کنند. در مرحله بعد، مضمون‌های سازمان‌دهنده مورد مطالعه و مقایسه قرار گرفتند و مضمون‌هایی که بیشترین شباهت معنایی را داشتند در یک دسته جای گرفتند. این مضامین بر اساس منطق مقایسه معنایی، در سطح بالاتری از انتزاع ارتقا یافتند. مضمون‌های فراگیر، مضامینی کلی و دربرگیرنده اصول حاکم بر متن هستند و نقش کانون شبکه مضمون‌ها را ایفا می‌کنند. برای تأمین اعتبار یافته‌ها، از چهار معیار گوبا و لینکلن^۱ (۲۰۰۰) شامل باورپذیری، قابلیت انتقال، اطمینان‌پذیری و تأییدپذیری استفاده شد. برای دستیابی به باورپذیری، داده‌ها مجدداً توسط پژوهشگران کدگذاری شد تا از روند کدگذاری و نبود سوگیری در تحلیل‌ها اطمینان حاصل شود؛ به‌طوری‌که در نهایت با توافق ۹۰ درصدی میان کدگذاران، ثبات نسبی یافته‌ها تأیید گردید. برای تأمین قابلیت انتقال، چندین بار بین مضامین نگارش شده و مقوله‌های استخراج شده رفت و برگشت انجام شد و یک ناظر بیرونی شامل دو عضو هیئت علمی آشنا با روش پژوهش کیفی، ویژگی‌های کلی و جزئیات اسناد را بررسی کرده و مضامین استخراج‌شده را از منظر صداقت، اصالت، گزیده‌گویی و اطمینان‌پذیری تأیید کردند. برای تأییدپذیری یافته‌ها نیز پژوهشگران آگاهانه تلاش کردند به‌جای هدایت سوگیرانه مضامین، با روشن‌سازی تعاریف و واژگان و مستندسازی تفسیرها و تحلیل‌ها در هر مرحله، بر عینیت نتایج بیفزایند.

1. Goba & Lincoln

یافته‌ها

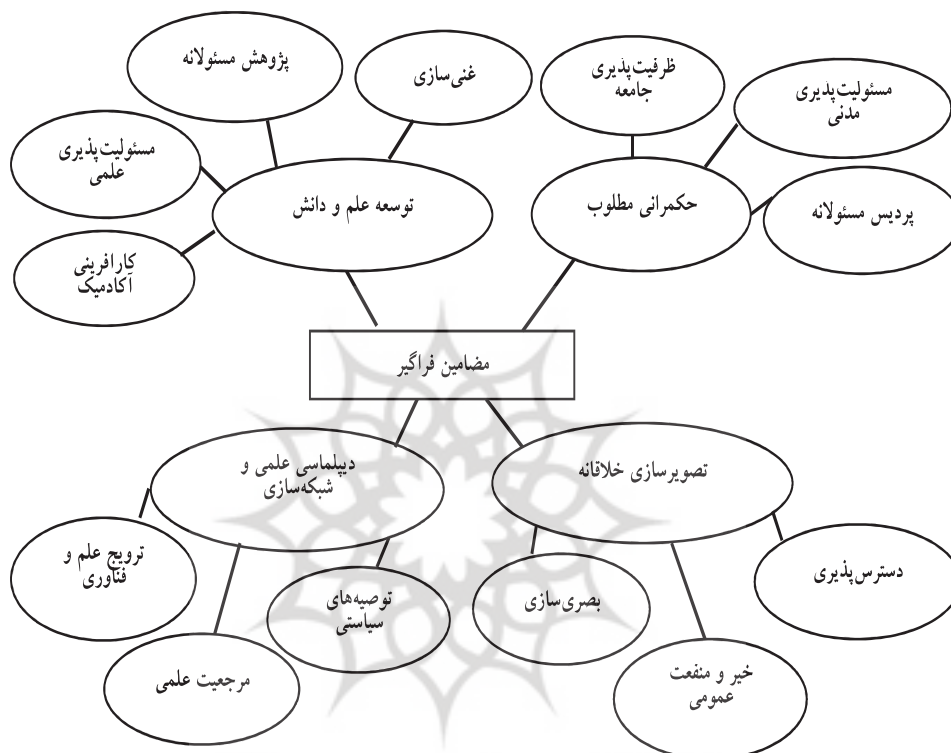
پس از مرور مکرر و تعیین شباهت‌ها و تفاوت‌های تمامی گزاره‌های کلیدی و معنادار مرتبط با مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه در ارتباط با جامعه، مضامین اصلی در ۴ مضمون فراگیر، ۱۳ مضمون سازمان‌دهنده و ۶۶ مضمون پایه دسته‌بندی شدند که در جدول (۳) نشان داده شده است.

جدول (۳) نتایج نهایی حاصل از کدگذاری مضامین

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین اولیه	منبع
فرهنگ سازمانی	ظرفیت سازی جامعه	همکاری و همفکری بین سازمانی در اجرای طرح‌های اجتماعی، تشکیل هسته‌نخبگان منطقه برای درک پتانسیل منطقه، سرمایه‌گذاری اجتماعی	(Gittelsohn et al., 2020), (Hutchinson & Loukaitou-Sideris, 2001), (Ramos-Monge et al., 2019), (Wilson et al., 2014),
	مسئولیت‌پذیری مدنی	توسعه فرهنگ ملی احترام و تعهد، ارتقای همبستگی اجتماعی بین دانشجویان، تدوین استانداردهای مسئولیت اجتماعی، مدیریت مسئولانه فعالیت‌ها و عملیات دانشگاه	(Gallardo-V et al., 2020), (Shek et al., 2020), (Medved & Urisic, 2021), (Coelho & Menezes, 2021), (Latif et al., 2021)
	پرديس سبز	مدیریت سبز، استفاده بهینه از منابع و انرژی، تدارکات سبز، معماری سبز، اقتصاد سبز، سرمایه‌گذاری در فناوری‌های پاک، ارزیابی عملکرد پایداری، تعادل بین کار و زندگی کارکنان، ارائه اطلاعات شفاف و دریافت مجوز اجتماعی فعالیت	(H. C. L. Hsieh, 2019), (Hutchinson & Loukaitou-Sideris, 2001), (Loh, 2016), (Howarth et al., 2017), (Hidayat & Stoecker, 2021)
توسعه اجتماعی	غنی‌سازی محتوایی آموزش	پیوند فرایندهای یاددهی - یادگیری مبتنی بر پروژه، دعوت از صاحبان حرفه‌ها و پیشه‌ها برای یادگیری دانشجویان از آنها، توانمندسازی دانشجویان در کسب بازده‌های سطح بالای یادگیری، گنجاندن موضوعات اجتماعی و محیطی در هسته اصلی آموزش، خلق فضاهای یادگیری خدمت‌محور و ترویج یادگیری اجتماعی، ترویج فعالیت‌های جامعه‌پذیری و ایجاد حس اجتماعی، مفهوم‌سازی پدیده‌های اجتماعی در راهبردهای تدریس	(Larrán Jorge & Andrades Peña, 2017), (Wigmore-Álvarez et al., 2020), (Booth et al., 2020), (Kou et al., 2019), (Latif, 2018)
	پژوهش نافع	کاربست نتایج پژوهش‌ها در بدنه جامعه، توسعه روش‌شناسی‌های کاربردی، شناسایی حوزه‌های نوظهور و اثرگذار پژوهش بر تعالی اجتماع، تشکیل هسته‌های پژوهشی، استفاده از نظریه‌ها و سازه‌های بومی، تأمین بودجه و اعتبار پژوهش و تخصیص درست آن، سفارشی‌سازی پژوهش و پیگیری تفاهم‌نامه‌ها و قراردادهای پژوهشی	(Nuchprasop & Intarakamhang 2019), (Levac et al., 2018), (Dima, 2017), (Kuttner et al., 2019), (Brown-Luthango, 2013)
مسئولیت‌پذیری علمی		توان غلبه بر فضای سیاسی، نقد عملکرد دولت با رویکرد علمی، واسطه‌گری میان مردم و دولت، دانش‌پژوهی عمیق، همگامی با تحولات علمی روز، ترسیم مسیر تأثیر اجتماعی برای هر عضو علمی دانشگاه	(Miotto et al., 2018), (Martenson et al., 2011), (Ali Kharazmi et al., 2015), (Bokhari, 2017), Hur & Suh (2018)

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین اولیه	منبع
شعبه علم و دانش	کارآفرینی آکادمیک	تقویت کارآفرینی اجتماعی، ایجاد واحد مداخله روان‌شناختی و استعدادیابی شغلی در دانشگاه، مجهز ساختن دانشجویان به دانش و توانایی رفتار کارآفرینانه، ایجاد شرکت‌های زایشی حاصل از پژوهش و تقویت مراکز رشد و نوآوری و مهارت‌افزایی دانشگاه، توجه به چشم‌انداز اشتغال دانشجویان، قابلیت تجاری‌سازی یافته‌ها و ایجاد سرمایه و ثروت از پژوهش‌های کاربردی	(H. C. L. Hsieh, 2019), (Huang, 2021), (Hansen, 2015), (Usak et al., 2021), (Cabedo et al., 2018), (Rababah et al., 2021), (Andreeva et al., 2018)
	دسترس‌پذیری	ارائه خدمات اطلاعاتی و نقش مشورتی و مشاوره‌ای به ذی‌نفعان دانشگاه، به اشتراک‌گذاری منابع، ایجاد مخازن دانشی و دسترس‌پذیری آنها	(Larrán Jorge & Andrades Peña, 2017), (Loh, 2016), (Martín-Rubio & Andina, 2016), (Cabedo et al., 2018), (Ali et al., 2021),
تصورسازی خلاقانه	خیر و منفعت عمومی	تعهد به فقرزدایی و تلاش برای برقراری عدالت اجتماعی، مشارکت قوی با سازمان‌های غیرانتفاعی، کمک‌های مادی و معنوی به نیازمندان، حمایت از اجتماعات آسیب‌پذیر و آسیب‌دیده و تاب‌آوری آنها، تشکیل کمیته داوطلبانه دانشگاه برای مواقع ضروری مانند اهدای خون	(Hutchinson & Loukaitou-Sideris, 2001), (Vásquez et al., 2015), (Huang, 2021), (Kouatli, 2019), (Latif, 2018), (Bokhari, 2017), (Coelho & Menezes, 2021)
	بصری‌سازی	طراحی سامانه الکترونیکی ارتباط دانشگاه و جامعه، نهادینه‌سازی ارتباط دانشگاه و جامعه در استراتژی و مأموریت دانشگاه، تدوین شعار مناسب برای دانشگاه، اختصاص روز ارتباط با جامعه در تقویم دانشگاه و باز گذاشتن پردیس دانشگاه به روی علاقه‌مندان، انعکاس ابتکارات و اقدامات دانشگاه در جامعه به‌عنوان ابزار دیپلماسی عمومی، اختصاص جایزه سالانه ارتباط با جامعه برای طرح یا حل یک مسئله اجتماعی ویژه	(Hutchinson & Loukaitou-Sideris, 2001), (Ramos-Monge et al., 2019), (Miotto et al., 2021), (Vásquez et al., 2015), (Wilson et al., 2014), (Huang, 2021), (Širuček & Galečka, 2017)
	توصیه‌های سیاستی	استقرار گفتمان علمی در سیاست‌گذاری، مشارکت در تدوین برنامه‌های توسعه ملی و ایفای نقش یاری‌دهنده فکری و اجرایی برای دولت، قرار دادن افکار عمومی در جریان سیاست‌گذاری	(Larrán Jorge & Andrades Peña, 2017), (Gittelsohn et al., 2020), (Miotto et al., 2018), (Ali et al., 2021),
حکمرانی مطلوب شبکه‌ای	مرجعیت علمی	راه‌اندازی شعبه پردیس دانشگاه در دیگر مناطق، همکاری با عاملان اجتماعی، هم‌نویسندگی جهانی و مشارکت در پژوهش‌های بین‌المللی، عضویت در انجمن‌های علمی، ایجاد مکتب فکری جدید	(O'Fallon et al., 2003), (Ramos-Monge et al., 2019), (Sousa et al., 2021), Sarmiento (2017), Hopson, et al, (2016))
	ترویج علم و فناوری	ترجمان دانش و بیان ساده و عامه فهم مطالب علمی، تهیه راهنماها، دستورالعمل‌ها و رهنمودهای اجرایی، جلب مشارکت جمعی در فرایند توسعه، ایجاد پل و پیوند میان علم و جامعه، توسعه ارتباطات تعاملی با جامعه با استفاده از شبکه‌های اجتماعی	(Gittelsohn et al., 2020), (Gallardo-v et al., 2020), (Gomez, 2014), (Hutchinson & Loukaitou-Sideris, 2001), (Levac et al., 2018)

همچنین پس از شناسایی شاخص‌های مرتبط با مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه در ارتباط با جامعه در قرن بیست و یکم، چارچوب مبتنی بر مضامین استخراج‌شده از تحلیل مضمون ترسیم شد که در شکل (۲) نمایش داده شده است.

شکل (۲) چارچوب مفهومی حاصل شده از پژوهش

در بخش دوم این پژوهش، با مراجعه به وبسایت دانشگاه‌های برتر جهان تلاش شد تا مشخص شود آیا مضامین مطرح‌شده در ادبیات، در عمل نیز از سوی دانشگاه‌ها مورد توجه قرار گرفته‌اند یا خیر. برای این منظور، چک‌لیستی بر اساس مضامین استخراج‌شده تهیه شد و با استناد به نتایج رتبه‌بندی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی تایمز^۱ در سال ۲۰۲۲، بیست دانشگاه از بیست کشور برتر این نظام رتبه‌بندی انتخاب گردید. از آنجا که در میان بیست کشور برتر، دانشگاهی از قاره آفریقا حضور نداشت، نخستین دانشگاه این قاره یعنی دانشگاه کیپ‌تاون نیز به فهرست افزوده شد تا از تمامی قاره‌ها نمونه‌ای برای ارزیابی وجود داشته باشد. سپس با مراجعه به وبسایت هر یک از این دانشگاه‌ها، چک‌لیست تهیه‌شده بر اساس وجود یا عدم وجود مقوله‌های استخراج‌شده در مأموریت، چشم‌انداز، استراتژی یا اقدامات عملی آنها تکمیل و تطبیق داده شد.

1. Times Higher Education World University Rankings

جدول (۴) مشاهدات مقوله‌های چارچوب مفهومی پژوهش در وب‌سایت دانشگاه‌ها

مضمون	ظرفیت‌سازی جامعه	مسئولیت‌پذیری مدنی	پرديس مسئولانه	غنی‌سازی محتوایی آموزش	پژوهش مسئولانه	مسئولیت‌پذیری علمی	کارآفرینی آکادمیک	دسترسی‌پذیری	خبیر و منفعت عمومی	پیداارسازی	توصیه‌های سیاستی	مرجعیت علمی	ترویج علم و فناوری
آکسفورد	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
مؤسسه فناوری کالیفرنیا	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ای تی اچ زوریخ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
پکن	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
تورنتو	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
سنگاپور	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
هنگ‌کنگ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ال ام یو مونیخ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ملبورن	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
توکیو	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
کیپ‌تاون	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
کی یو لوون	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
واختینگن	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ملی سنول	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
سوربن	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
کپنهاگ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
هلستینکی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ملی تایوان	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
لوند	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
اوسلو	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
آکلند	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

با توجه به جدول (۴) و با مقایسه مقوله‌های حاصل از مرور نظام‌مند ادبیات با اطلاعات موجود در وب‌سایت دانشگاه‌ها مشخص شد که تمامی این مقوله‌ها به نوعی از سوی آن دانشگاه‌ها مورد توجه قرار گرفته‌اند. بنابراین، ارتباط و تأثیر دانشگاه در جامعه در اهداف، استراتژی‌ها و فعالیت‌های آنها مشاهده شد و روشن گردید که دانشگاه‌ها مشارکت خود را در برنامه‌ها و ابتکارات جامعه و نیز تحرک بخشی بیشتر میان متخصصان و دانشجویان را به صراحت اعلام کرده‌اند. دانشگاه‌ها همچنین خود را به عنوان بازیگران کلیدی در خط مقدم تولید و انتشار دانش به اجتماعات معرفی کرده‌اند. آنان برای پاسخ‌گویی به انتظارات و پرسش‌های جامعه، روش‌های آموزشی خود را بازنگری کرده، کارآفرینی را حمایت و تشویق نموده و نوآوری را تقویت کرده‌اند. به نظر می‌رسد سیاست‌گذاران و مدیران دانشگاهی بر آن هستند که با ایجاد ارتباط گسترده‌تر با جامعه، زمینه تغییر، تأثیر و بهبود اجتماعی را فراهم سازند و فراتر از محیط دانشگاه، به تمامی ذی‌نفعان خدمت‌رسانی کنند.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش، با بهره‌گیری از روش مرور نظام‌مند ادبیات و تحلیل مضمون، تصویری نسبتاً متفاوت از ارتباط میان دانشگاه و جامعه، به‌ویژه با توجه به نوظهور بودن برخی مضامین، ارائه شد. موضوع ارتباط دانشگاه و جامعه در تمامی حوزه‌های علمی، از جمله علوم پزشکی، فنی و مهندسی، علوم زیستی، و علوم انسانی و اجتماعی، مورد توجه است. مضامین مطرح‌شده در این پژوهش می‌تواند نقطه آغاز مناسبی برای مدیران دانشگاه‌ها باشد تا در جهت ایجاد و تقویت ارتباط با جامعه گام بردارند. در ادامه، یافته‌ها و مضامین اصلی پژوهش تبیین می‌شود. **حکمرانی مطلوب:** حکمرانی مطلوب شرط اساسی دستیابی به اهداف توسعه هزاره است. این مؤلفه از جمله راهبردهای تحقق جامعه‌محوری دانشگاه‌ها محسوب شده و مورد تأکید سازمان همکاری‌های بین‌المللی است. این مفهوم به مدیریت منابع عمومی برای ایجاد اقتصادی پایدار و شیوه‌های توزیع عادلانه نیز مربوط می‌شود و در واقع مدلی از حکمرانی است که به نتایج اقتصادی و اجتماعی مطلوب شهروندان منجر می‌گردد. حکمرانی مطلوب به ویژگی‌هایی اشاره دارد که در فرایند کدگذاری سازمان‌دهنده، با مضامین ظرفیت‌سازی جامعه، مسئولیت‌پذیری مدنی و پردیس سبز مطرح شدند و با یافته‌های هسیه (۲۰۱۹)، ویلسون و همکاران (۲۰۱۴) و هوارث و همکاران (۲۰۱۷) همسو است. این مفهوم همچنین با مدل مارپیچ چهارگانه در زمینه تعامل دانشگاه با جامعه هم‌راستا است. بر اساس مدل مارپیچ چهارگانه، ارتباط مستمر و پویا میان جامعه و دانشگاه سبب می‌شود این دو نهاد به توسعه و رشد یکدیگر کمک کنند (کارایانیس و امبل، ۲۰۰۹). بر اساس مؤلفه حکمرانی مطلوب می‌توان گفت ارتباط دانشگاه و جامعه پیش از هر چیز به شناخت نیازهای اجتماعات و سرمایه‌گذاری اجتماعی وابسته است. در این میان، تعاملات بین‌سازمانی به‌عنوان فرایند معرفی دیدگاه‌ها و تأملات جدید، بخشی اساسی از فعالیت دانشگاه‌ها با هدف یاری‌رسانی به دولت و جامعه است (سبحانی و همکاران، ۱۳۹۶) و این امر

زمانی محقق می‌شود که از دانش صریح و ضمنی حاصل از تعاملات و همکاری‌های علمی برای حل مسائل اجتماع استفاده شود (فراچی و بیگی نصرآبادی، ۱۳۹۹). در مجموع، مسئولیت‌پذیری دانشگاه‌ها برای مواجهه با مخاطرات پیش روی جوامع مدنی - مانند تغییرات اقلیمی، انرژی، انقراض گونه‌ها، فقر، جنگ، محدودیت منابع، جنبش مهاجرت و چندفرهنگی، تحولات دیجیتال و موارد دیگر - از اهمیت بالایی برخوردار است. اکنون پنجره‌ای برای دانشگاه‌ها گشوده شده است تا با اتخاذ اقدامات جسورانه و نوآورانه و از طریق حکمرانی مطلوب، برای مقابله با این تهدیدات چاره‌اندیشی کنند.

توسعه علم و دانش: این مقوله از یک سو به بهینه‌سازی ساختار آموزش و پژوهش در دانشگاه می‌پردازد و از سوی دیگر به کاربست نتایج پژوهش‌ها در بدنه جامعه اشاره دارد. در این پژوهش، با احصاء مضامین و تحلیل آنها می‌توان گفت پیوند فرایندهای یاددهی - یادگیری مبتنی بر پروژه، توانمندسازی دانشجویان در کسب بازده‌های سطح بالای یادگیری، گنجانیدن موضوعات اجتماعی و محیطی در هسته اصلی آموزش، خلق فضاهای یادگیری خدمت‌محور، توسعه روش‌شناسی‌های کاربردی، تشکیل هسته‌های پژوهشی در دانشگاه با محوریت مسائل اجتماعات، و واسطه‌گری میان مردم و دولت از مهم‌ترین مقوله‌های ارتباط دانشگاه و جامعه هستند. این بخش از یافته‌ها با پژوهش‌های بوث و همکاران (۲۰۲۰)، لوسی و همکاران (۲۰۱۸) و میتو و همکاران (۲۰۱۸) مطابقت دارد. دانشگاه‌ها با ارائه آموزش باکیفیت و یادگیری خدمت‌محور، زمینه شکوفایی و پرورش دانشجویان را فراهم می‌کنند. این فارغ‌التحصیلان پس از ورود به جامعه، با چابکی فکری، تفکر انتقادی و رویکردی کارآفرینانه، در مواجهه با مسائل دنیای واقعی درصدد حل آنها برمی‌آیند.

تعامل علمی و شبکه‌سازی: از دانشگاه‌ها انتظار می‌رود هم به استحکام پایه‌های دانش نظری کمک کنند و هم تأثیرات بیرونی داشته و به تغییرات مثبت در زندگی اجتماعات منجر شوند. جهت‌گیری اجتماعی دانشگاه‌ها و تلاش برای کسب مرجعیت علمی نه تنها در اجتماع آکادمیک بلکه در جامعه و در رابطه میان علم و حکمرانی از یافته‌های این بخش است. در اینجا، ترویج علم به معنای انتقال دانش از عرصه نظری به عمل است؛ انتقالی که با استفاده از مضامینی همچون بیان ساده و عامه‌فهم مطالب علمی، تبادل افکار و گفت‌وگو، تهیه استانداردها و راهنماها، ارائه رهنمودهای اجرایی، معنابخشی و اهمیت‌بخشی به یافته‌ها در جامعه، جلب مشارکت جمعی در فرایند توسعه و استقرار گفتمان علمی در سیاست‌گذاری صورت می‌گیرد. این یافته‌ها با پژوهش‌های راموس - مونگ و همکاران (۲۰۱۹)، کومس و اسکوتز (۲۰۱۴)، گیتلسون و همکاران (۲۰۲۰) و حاضری و زارع خورمیزی (۱۴۰۱) همسویی دارد. در سال‌های اخیر و در نتیجه سرمایه‌گذاری‌های پژوهشی، بر ارزشمندی نتایج برای پیاده‌سازی و استفاده از یافته‌ها در قالب محصول یا خدمت تأکید بیشتری شده است. خدمات مشاوره از ابزارهای مهمی است که از طریق آن حرفه‌مندان دانشگاهی، دانش و تخصص خود را در اختیار دولت‌ها، سازمان‌های دولتی، گروه‌های اجتماعی و کسب‌وکارها قرار می‌دهند. گردهمایی متخصصان و سیاست‌گذاران و

به اشتراک‌گذاری مسائل اجتماعی، زمینه استفاده عملی از بینش‌ها و تجربیات و بهره‌گیری حداکثری از شواهد برای بهبود خط‌مشی را فراهم می‌کند. این گردهمایی‌ها همچنین به ایجاد روابط متقابل، سودمند و بلندمدت منجر می‌شود. بدین ترتیب، دانشگاه‌ها با ارائه چنین فعالیت‌های مشارکت عمومی، نقشی اساسی، استراتژیک و ارزشمند در جامعه قرن بیست و یکم ایفا خواهند کرد.

تصویرسازی خلاقانه: این مضمون از یک سو به دسترس‌پذیر ساختن منابع دانشگاه اشاره دارد و از سوی دیگر به تدوین رویکردهای اجتماع‌محور در مأموریت و استراتژی دانشگاه‌ها و افزایش رؤیت‌پذیری آنها می‌پردازد. برخی از مضامین پایه در این زمینه شامل ارائه خدمات مشاوره‌ای به ذی‌نفعان دانشگاه، ایجاد مخازن دانشی و دسترس‌پذیرسازی آنها برای جامعه، برقراری عدالت اجتماعی، ارائه کمک‌های مادی و معنوی به نیازمندان و اجتماعات آسیب‌پذیر و تاب‌آورسازی آنها، طراحی سامانه الکترونیکی ارتباط دانشگاه و جامعه، و انعکاس ابتکارات اجتماعی دانشگاه به‌عنوان ابزاری برای دیپلماسی عمومی است. این یافته‌ها با پژوهش‌های هوانگ (۲۰۲۱)، کواتلی (۲۰۱۹)، کابدو و همکاران^۱ (۲۰۱۸) و والاسکوز و همکاران (۲۰۱۵) مطابقت دارد. تأکید این بخش بر مسئولیت‌پذیری دانشگاه‌ها در به ثمر نشستن سرمایه‌گذاری‌ها به نفع جامعه است. فرایند پژوهش علاوه بر پیچیدگی و زمان‌بر بودن، هزینه‌بر نیز هست و دولت‌ها و نهادهای تأمین مالی معمولاً انتظار بازدهی قابل توجهی دارند؛ زیرا پژوهش می‌تواند فرصت‌آفرین باشد و محصولات و خدمات حاصل از آن بر جنبه‌های مختلف جامعه تأثیر بگذارد. بنابراین، دانش و بازده پژوهشی نه تنها ارزشمند، بلکه باید در خدمت جامعه و توسعه آن قرار گیرد. مضامین مطرح‌شده در این بخش هم شامل معیارهای سنتی مانند مدیریت فعالیت‌ها و عملیات دانشگاه و مدیریت سبز است و هم معیارهای جدیدی همچون مسئولیت‌پذیری مدنی، مسئولیت‌پذیری علمی و کارآفرینی آکادمیک. تمرکز این معیارها بر استفاده از نتایج پژوهش و کاربردهای عملی آن در جامعه و اجتماعات انسانی برای بهبود رفاه و ارتقای کیفیت زندگی است. با این حال، به نظر می‌رسد موانع متعددی در مسیر ارتباط دانشگاه و جامعه وجود دارد. از مهم‌ترین این موانع می‌توان به نبود آگاهی و ارتباط کافی از سوی دانشگاه در تشخیص دقیق نیازهای اجتماعی و نیز عدم درک صحیح جامعه از کارکردهای دانشگاه اشاره کرد. محدودیت منابع مالی دانشگاه‌ها، ساختار بوروکراتیک و نبود انعطاف‌پذیری در شناسایی نیازهای اجتماعات نیز از دیگر موانع شکل‌گیری ارتباط مؤثر میان دانشگاه و جامعه است.

در مجموع می‌توان گفت توانایی برقراری ارتباط مؤثر میان دانشگاه‌ها و جامعه نقشی حیاتی دارد. دانشگاه‌ها با پیروی از رویکرد مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌توانند عملکرد بهتری در مواجهه با مسائل اجتماعی ارائه دهند. این هدف از یک سو از طریق شناسایی فعالیت‌هایی برای توسعه جامعه و از سوی دیگر با آموزش پروژه‌های دانشگاهی به جوانان و توانمندسازی آنان برای تبدیل شدن به افرادی مسئولیت‌پذیر و دارای مهارت‌های اجتماعی، به‌منظور

1. Cabedo et al.

ایجاد تغییرات سازنده محقق می‌شود. ارتباط دانشگاه و جامعه بر ایجاد رابطه‌ای مشترک میان دانشگاه و اجتماع یا نهادهای اجتماعی با هدف خلق دانش جدید و ایجاد پلی برای پوشش شکاف میان تولید دانش و کاربرد آن استوار است. این ارتباط بخشی جدایی‌ناپذیر از مأموریت دانشگاه به شمار می‌آید و جهت‌گیری سایر فعالیت‌های آن را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. بر اساس پارادایم مسئولیت اجتماعی دانشگاه، توجه به ذی‌نفعان داخلی و خارجی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ضروری است. هدف از تقویت ارتباط دانشگاه و جامعه و تبادل دانش و نوآوری، بهره‌مندی عموم مردم از آموزش و پژوهش و اطمینان از تحقق خیر و منفعت عمومی در فعالیت‌های دانشگاهی است. مشارکت دادن مردم در فعالیت‌های دانشگاه مزایای متعددی دارد؛ از جمله اطلاع‌رسانی و الهام‌بخشی به جامعه، آگاهی از نظرات عمومی، شنیدن دیدگاه‌ها و بینش‌های تازه، و همکاری مشترک در پروژه‌های اجتماعی. برای شکل‌گیری این ارتباطات می‌توان از روش‌هایی مانند حضور در جشنواره‌ها، برگزاری سخنرانی‌ها، بهره‌گیری از شبکه‌های اجتماعی و ابزارهای دیجیتال، برپایی بحث‌ها و مناظره‌های عمومی و انجام پژوهش‌های مشارکتی بهره گرفت. از سوی دیگر، تعامل دانشگاه‌ها با کسب‌وکارها به معنای توسعه مشارکت‌های سودمند متقابل میان متخصصان دانشگاهی و صنایع با هدف مواجهه با چالش‌های واقعی است. این تعامل می‌تواند در قالب‌هایی همچون کارآموزی یا اشتغال پاره‌وقت دانشجویان در صنعت، اجرای پروژه‌های تحقیقاتی مشترک و آزمون روش‌های نوین صورت گیرد. از مزایای این نوع همکاری می‌توان به تأمین مالی تحقیقات، حل مسائل بخش صنعت، دسترسی به داده‌های ارزشمند برای پژوهش و توسعه مهارت‌های دانشجویان اشاره کرد. با ایجاد فضاهای جدید در برنامه‌های درسی که امکان فعالیت‌های بین‌رشته‌ای و چندرشته‌ای را فراهم می‌کنند، دانشجویان قادر خواهند بود تجربه‌های یادگیری کامل‌تری کسب کنند؛ تجربه‌هایی که هم شامل تخصص علمی و هم تعامل گسترده با مسائل جاری جامعه است. چنین تجربه‌هایی دانشجویان را برای پاسخ‌گویی مؤثر به نیازهای رو به رشد جامعه توانمند می‌سازد.

نتایج این پژوهش و مضامین مطرح‌شده در آن، به تمامی زنجیره ارتباط دانشگاه و جامعه از مرحله مسئله‌یابی تا تدوین طرح پژوهش و از اجرا تا پیاده‌سازی آن می‌پردازد. یافته‌های پژوهش، تمامی ذی‌نفعان دانشگاه از جمله پژوهشگران، سیاست‌گذاران پژوهشی، تأمین‌کنندگان مالی و سایر گروه‌های مرتبط را نسبت به نحوه تلقی و فهم ارتباط دانشگاه و جامعه به نکات ارزشمندی آگاه می‌سازد. این یافته‌ها می‌توانند در مراحل مختلف فرایند پژوهش دانشگاهی - پیش از اجرا، حین اجرا و پس از اجرا - مورد استفاده ذی‌نفعان قرار گیرند. برای نمونه، تأمین‌کنندگان بودجه‌های پژوهشی قادرند از این معیارها در ارزیابی پروژه‌های تحقیقاتی پیش از آغاز پژوهش بهره بگیرند و مدیران پژوهشی نیز می‌توانند با توصیه این شاخص‌ها در فرایند نظارت، به ارتقای کیفیت پروژه‌های پژوهشی کمک کنند. پیشنهاد می‌شود نظام آموزشی دانشگاه‌ها با غنی‌سازی درس روش تحقیق و برگزاری کارگاه‌های آموزشی تخصصی برای هر بخش از فرایند پژوهش (از جمله مسئله پژوهش، ضرورت انجام

پژوهش، روش‌شناسی، فرضیه‌ها و پرسش‌های پژوهش و... به صورت مجزا، زمینه لازم را برای حرکت در مسیر ارتقای کیفیت پژوهش فراهم سازد و حمایت‌های لازم را در این زمینه به عمل آورد. همان‌گونه که در بخش مقدماتی اشاره شد، مفهوم ارتباط دانشگاه و جامعه در ادبیات با رویکردها و برداشت‌های متعددی مطرح و مفهوم‌سازی شده است. در پژوهش حاضر تمامی این مفاهیم مورد جستجو قرار نگرفته‌اند و این موضوع یکی از محدودیت‌های اصلی پژوهش به شمار می‌آید. محدود شدن مطالعات به زبان انگلیسی و عدم دسترسی به متن کامل برخی پژوهش‌ها نیز از دیگر محدودیت‌های این مطالعه است. از این رو، تدوین یک استراتژی جستجوی جامع‌تر می‌تواند زمینه انجام مرور ادبیات گسترده‌تری را فراهم کند و به درک کامل‌تر و دقیق‌تری از این مفهوم بینجامد. در این پژوهش برای شناسایی عوامل و معیارهای اثرگذار بر ارتباط دانشگاه و جامعه از روش مرور نظام‌مند و تحلیل مضمون استفاده شد؛ رویکردی که تا حدی تابع برداشت‌های پژوهشگر است. بی‌تردید روش‌های دقیق‌تر و عینی‌تری همچون مطالعات تجربی می‌توانند این موضوع را تکمیل کرده و شاخص‌ها و مضامین بیشتری را شناسایی و پیشنهاد دهند.

بر اساس یافته‌های این پژوهش، مجموعه‌ای از پیشنهاد‌های پژوهشی برای محققان آینده ارائه می‌شود. برخی از مهم‌ترین این پیشنهادها عبارت‌اند از: اولویت‌بندی و وزن‌دهی مضامین شناسایی شده در پژوهش حاضر؛ شناسایی موانع ارتباط دانشگاه و جامعه؛ مطالعه سطح انتظارات دانشگاه از متخصصان و پژوهشگران در مواجهه با مسائل جامعه؛ امکان‌سنجی طراحی رشته‌های جدید در آموزش عالی با محوریت ارتباط با جامعه؛ ارزیابی اثرات پژوهش‌های دانشگاهی بر جامعه؛ شناسایی پژوهشگرانی که فعالیت علمی و عملی مشترک با اجتماعات دارند و بررسی انگیزه‌ها، موانع و پیامدهای این ارتباط؛ شناسایی فعالیت‌های اثرگذار و دارای نتایج ملموس از دید اجتماعات؛ مطالعه ارزش‌گذاری پژوهش؛ بررسی برنامه‌های استراتژیک دانشگاه‌ها برای شناخت جهت‌گیری‌های اجتماعی آنها؛ تحلیل مطالعات موردی همکاری مشترک کارکنان دانشگاه و اجتماعات در حل چالش‌های اجتماعی؛ شناسایی حوزه‌های موضوعی با فعالیت اجتماعی گسترده‌تر؛ گونه‌شناسی پژوهشگران اجتماعی؛ بررسی ابزارهای مداخله‌ای در ارتباط دانشگاه و جامعه؛ شناسایی مقاطع تحصیلی درگیر در فعالیت‌های مرتبط با جامعه؛ شناسایی اقدامات مؤثر در به اشتراک‌گذاری دانش برای رفع نیازهای فکری اجتماعات؛ گردآوری ایده‌های متخصصان دانشجویان برای کمک به اجتماعات و ایجاد بانک ایده‌های اجتماعی؛ آینده‌پژوهی ارتباط دانشگاه و جامعه؛ توسعه برنامه‌های درسی و طراحی واحد درسی «پژوهش مولد و تأثیرگذار» در دوره‌های تحصیلات تکمیلی؛ تقویت سواد مدنی و پاسخگویی اجتماعی دانشجویان؛ ایجاد سامانه ارتباط دانشگاه و جامعه و معرفی توانمندی‌های دانشگاه به جامعه و صنعت.

References

- Aguinis, H., Yu, L., & Tosun, C. (2021). How to enhance scholarly impact: Recommendations for university administrators, researchers and educators. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 33(8), 2485–2499. <https://doi.org/10.1108/IJCHM-10-2020-1189>
- Albareda-tiana, S., Vidal-raméntol, S., Fernández-morilla, M. (2018). Implementing the sustainable development goals at University level. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 19(3), 473-497.
- Andreeva, E. L., Golovina, A. N., & Myslyakova, Y. G. (2018). Universities as promoter of a new social and industrial development of national economy. *World Review of Entrepreneurship, Management & Sustainable Development*, 14(1–2), 5–22.
- Attride-Stirling, J. (2001). Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research. *Qualitative Research*, 1(3), 385-405.
- Bekele, T. A., Ofoyuru, D. T., & Woldegiorgis, E. T. (2024). Assessing University-Society Engagements: Towards a Methodological Framework. *Innovative Higher Education*, 49(2), 201-221.
- Bokhari, A. A. (2017). Universities Social Responsibility (USR) and Sustainable Development: A Conceptual Framework. *International Journal of Economics & Management Studies*, 4(12), 8–16.
- Booth, A., Earley, S., Aben, K., Otter, B., Corrigan, T., & Ray, C. (2020). Action learning partnerships: carbon, commerce and community co-learning at a Canadian university. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 21(5), 943–957.
- Brown-Luthango, M. (2013). Community-university engagement: The Philippi CityLab in Capetown and challenge of collaboration across boundary. *Higher Education*, 65(3), 309–324.
- Cabedo, L., Royo, M., Moliner, L., & Guraya, T. (2018). University social responsibility towards engineering undergraduates: The effect of methodology on a service-learning experience. *Sustainability*, 10(6), 8-26.
- Carayannis, E., & Vampbell, D. F. J. (2009). Mode 3' and 'Quadruple Helix': Toward a 21st century fractal innovation ecosystem. *International Journal of Technology Management*, 46, 3-4.
- Coelho, M., & Menezes, I. (2021). University Social Responsibility, Service Learning, and

- Students' Personal, Professional, and Civic Education. *Frontiers in Psychology*, 12, 1-8.
- Dima, G. (2017). Towards Building an European Common Reference Framework for University Social Responsibility. *Balkan Region Conference on Engineering & Business Education*, 3(1), 440-445.
- Gallardo-V, D., Folgado-fern, A., Hip, F., & Enrique, L. (2020). Social Responsibility Attitudes and Behaviors ' Influence on University Students ' Satisfaction. *Social Science*, 9(2), 2-21.
- Gaughan, M., Gillman, L. B., Boumbulian, P., Davis, M., & Galen, R. S. (2011). Building sustainable community partnerships into the structure of new academic public health schools and programs. *Journal of Public Health Management & Practice*, 17(4), 350-353.
- Ghaempour, M. A. (2014). Social and Scientific Interactions and Relations in Sharifaz Industrial University According to Students. *Research & Planning in Higher Education*, 20(4), 95-121. [Persian]
- Gittelsohn, J., Belcourt, A., Magarati, M., Booth-LaForce, C., Duran, B., Mishra, S. I., Belone, L., & Jernigan, V. B. B. (2020). Building Capacity for Productive Indigenous Community-University Partnerships. *Prevention Science*, 21, 22-32.
- Giuffré, L., & Ratto, S. E. (2014). A new paradigm in higher education: University social responsibility (USR). *Journal of Education & Human Development*, 3(1), 231-238. <https://doi.org/10.15640/jehd.v3n1a21>
- Gomez-vasquez, L. (2016). The importance of university social responsibility in Hispanic America: A responsible trend in developing countries. *Critical Studies on Corporate Responsibility, Governance & Sustainability*, 8, 241-268.
- Gova, A. (2008). Three models of corporate social responsibility: Interrelationships between theory, research, and practice. *Business & Society Review*, 113, 1-14.
- Farahi, M., & Beigi Nasrabadi, F. (2019). University and Industry: from Contractual Relations to Strategic Partnership; Presenting a Model of Strategic Roles in University-Society Relations. *Research & Planning in Higher Education*, 26(1), 97-122. [Persian]
- Hansen, A. M. W. (2015). A Qualitative Study of Community-University Partnerships That Support Psychosocial Occupational Therapy. *Occupational Therapy in Mental Health*, 31(2), 113-143.
- Hazeri, A., Zare Khormizi, S. (2022). Measuring The Interactions Of University, Industry, Government And Society In Scientific Articles In The Field of Electrical and Electronics

- Engineering in Iran With The Approach of The Quadruple Spiral Model. *Journal of Research & Planning in Higher Education*, 24(4), 119-141. [Persian]
- Hidayat, D., & Stoecker, R. (2021). Collective Knowledge Mobilization Through a Community–University Partnership. *Journal of Higher Education Outreach & Engagement*, 25(2), 95–110.
- Holbrook, J. B. (2019). Designing responsible research and innovation to encourage serendipity could enhance the broader societal impacts of research. *Journal of Responsible Innovation*, 6(1), 84–90.
- Hopson, R., Miller, P., Lovelace, T. S., Hopson, R., Miller, P., & Lovelace, T. S. (2016). University – School – Community Partnership as Vehicle for Leadership , Service , and Change : A Critical Brokerage Perspective University – School – Community Partnership as Vehicle for. *Leadership & Policy in Scholls*, 15, 26-44.
- Howarth, J., Currie, M. A., Morrell, E., Sorensen, J., & Bengle, T. (2017). Challenges of building community-university partnerships in new poverty landscapes. *Community Development*, 48(1), 48–66.
- Hsieh, H. C. L. (2019). Applying action research in design curricula to fulfill university social responsibility-A case study of the pnguu community of the Tsou Tribe. *Sustainability (Switzerland)*, 11(24), 4-26.
- Hsieh, Y.-J., Wu, Y. J., Huang, L.-Y., & Chang, C.-F. (2019). University Social Responsibility from the Industrial Value Creation Program Perspective. *Management & Administration of Higher Education Institutions at Times of Change*, 11, 47–56.
- Huang, Y. (2021). Review of empirical research on university social responsibility. *International Journal of Educational Management*, 35(3), 549–563.
- Hur, J. W., & Suh, S. (2018). Community-university partnerships in practice: Development of welcoming learning environments for new immigrants. *Journal of Higher Education Outreach & Engagement*, 22(3), 45–68.
- Hutchinson, J., & Loukaitou-Sideris, A. (2001). Choosing confrontation or consensus in the inner city: Lessons from a community-university partnership. *Planning Theory & Practice*, 2(3), 293–310.
- Kou, H., Zhang, S., & Liu, Y. (2019). Community-engaged research for the promotion of healthy urban environments: A case study of community garden initiative in Shanghai, China. *International Journal of Environmental Research & Public Health*, 16(21), 2-24.

- Kouatli, I. (2019). The contemporary definition of university social responsibility with quantifiable sustainability. *Social Responsibility Journal*, 15(7), 888–909.
- Kuttner, P. J., Byrne, K., Schmit, K., & Munro, S. (2019). The art of convening: How community engagement professionals build place-based community-university partnerships for systemic change. *Journal of Higher Education Outreach & Engagement*, 23(1), 131–160.
- Larrán Jorge, M., & Andrades Peña, F. J. (2017). Analysing the literature on university social responsibility: A review of selected higher education journals. *Higher Education Quarterly*, 71(4), 302–319.
- Latif, K. F. (2018). The Development and Validation of Stakeholder-Based Scale for Measuring University Social Responsibility (USR). *Social Indicators Research*, 140(2), 511–547.
- Latif, K. F., Bunce, L., & Ahmad, M. S. (2021). How can universities improve student loyalty? The roles of university social responsibility, service quality, and “customer” satisfaction and trust. *International Journal of Educational Management*, 35(4), 815–829.
- Levac, L., Parizeau, K., Varghese, J., Morton, M., Jackson, E., & Hawkins, L. (2018). Towards a framework for building community-university resilience research agendas. *Social Sciences*, 7(12), 11-18.
- Loh, P. (2016). Community–University collaborations for environmental justice: Toward a transformative co-learning model. *New Solutions*, 26(3), 412–428.
- Martenson, D. M., Newman, D. A., & Zak, D. M. (2011). Building Community-university Partnerships by Listening, Learning and Responding. *Journal of Extension*, 49(5), 1-13.
- Martín-Rubio, I., & Andina, D. (2016). University knowledge transfer offices and social responsibility. *Administrative Sciences*, 6(4), 2-19.
- Medved, P., & Ursic, M. (2021). The Benefits of University Collaboration Within University-Community Partnerships in Europe. *Journal of Higher Education Outreach & Engagement*, 25(2), 79–94.
- Miotto, G., González, A. B., & Del Castillo Feito, C. (2018). Social responsibility: A tool for legitimation in Spanish universities’ strategic plans. *Tripodos*, 42, 59–79.
- Miotto, G., Martín, F. D., & Del Castillo Feito, C. (2021). Governance, ethics and accountability in universities strategic plans. *Ramon Llull Journal of Applied Ethics*, 11(11), 209–235.
- Nuchprasop, K., & Intarakamhang, U. (2019). A causal relationship model of students’ participatory behavior towards university social responsibility. *International Journal of Be-*

- havioral Science*, 13(1), 15-26.
- O'Fallon, L. R., Wolfle, G. M., Brown, D., Dearry, A., & Olden, K. (2003). Strategies for setting a national research agenda that is responsive to community needs. *Environmental Health Perspectives*, 111(16), 1855-1860.
- Pollock, N., Horn, E., Costanza, R., & Sayre, M. (2009). Envisioning helps promote sustainability in academia A case study at the University of Vermont. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 10(4), 343-363.
- Rababah, A., Nikitina, N. I., Grebennikova, V. M., Gardanova, Z. R., Zekiy, A. O., Ponkratov, V. V., Bashkirova, N. N., Kuznetsov, N. V., Volkova, T. I., Vasiljeva, M. V., Ivleva, M. I., & Elyakova, I. D. (2021). University social responsibility during the covid-19 pandemic: Universities' case in the brics countries. *Sustainability (Switzerland)*, 13(13), 1-29.
- Ramos-Monge, E. L., Llinàs-Audet, X., & Barrena-Martínez, J. (2019). Catalysts of university social responsibility into strategic planning by thematic analysis and deductive coding. *International Journal of Entrepreneurship & Innovation Management*, 23(4), 327-355.
- Sánchez-Hernández, M. I., & Mainardes, E. W. (2016). University social responsibility: a student base analysis in Brazil. *International Review on Public & Nonprofit Marketing*, 13(2), 151-169.
- Sarmiento, J. P. (2017). Healthy universities: mapping health-promotion interventions. *Health Education*, 117(2), 162-175.
- Shek, D. T. L., Ma, C. M. S., & Yang, Z. (2020). Transformation and Development of University Students through Service-Learning: a Corporate-Community-University Partnership Initiative in Hong Kong (Project WeCan). *Applied Research in Quality of Life*, 15(5), 1375-1393.
- Širuček, M., & Galečka, O. (2017). Alternative evaluation of S&P 500 index in relation to quantitative easing. *Forum Scientiae Oeconomia*, 5(1), 5-18.
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology : An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 104(March), 333-339.
- Sobhani, F., Ebrahimi, S., & Jokar, A. (2016). Scientific Relations Between the University, Industry and Government in Iran Based on the Three-Farm Spiral Model in the Field of Agriculture. *Research & Planning in Higher Education*, 23(3). 41-21. [Persian]
- Sousa, J. C. R., Siqueira, E. S., Binotto, E., & Nobre, L. H. N. (2021). University social responsibility: perceptions and advances. *Social Responsibility Journal*, 17(2), 263-281.

- Tranfield, D., Denyer, D., & Smart, P. (2003). Towards a Methodology for Developing Evidence-Informed Management Knowledge by Means of Systematic Review. *British Journal of Management*, 14, 207-222.
- Usak, M., Hsieh, M. Y., & Chan, Y.-K. (2021). A concretizing research on making higher-education sustainability count. *Sustainability (Switzerland)*, 13(5), 1-14.
- Vasilescu, R., Barna, C., Epure, M., & Baicu, C. (2010). Developing university social responsibility: A model for the challenges of the new civil society. *Procedia - Social & Behavioral Sciences*, 2(2), 4177-4182.
- Vásquez, J. L., Lanero, A., & Aza, C. (2015). Students Experiences of University Social Responsibility and Perceptions of Satisfaction. *Ekonomski Vjesnik*, 28(Special), 25-39.
- Velazquez, L., Munguia, N., Platt, A., & Taddei, J. (2006). Sustainable university : what can be the matter? *Journal of Cleaner Production*, 14(9), 810-819.
- Webster, J., & Watson, R. T. (2014). Analyzing the past to prepare for the future: Writing a Review. *MIS Quarterly*, 26(2), 1-11.
- Wigmore-Álvarez, A., Ruiz-Lozano, M., & Fernández-Fernández, J. L. (2020). Management of University Social Responsibility in business schools. An exploratory study. *International Journal of Management Education*, 18(2), 1-24.
- Wilson, S., Campbell, D., Dalemarre, L., Fraser-Rahim, H., & Williams, E. (2014). A critical review of an authentic and transformative environmental justice and health community — university partnership. *International Journal of Environmental Research & Public Health*, 11(12), 12817-12834.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی